

Datum van
inontvangstneming

:

21/04/2015

Zaak C-119/15

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

9 maart 2015

Verwijzende rechter:

Sąd Apelacyjny w Warszawie (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

19 november 2014

Verzoekende partij:

Biuro Podróży „Partner” Sp. z o.o. sp. komandytowa te Dąbrowa Górnicza

Verwerende partij:

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Voorwerp van het hoofdgeding

Hoger beroep tegen een vonnis waarbij voor recht werd verklaard dat sprake is van praktijken die inbreuk maken op de collectieve belangen van consumenten, en waarbij een geldboete werd opgelegd

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vragen

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

1) Kan het gebruik van bedingen in algemene voorwaarden die inhoudelijk overeenkomen met bedingen die bij in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak ontoelaatbaar zijn verklaard en in het register van ontoelaatbare

bedingen in algemene voorwaarden zijn ingeschreven, in het licht van artikel 6, lid 1, en artikel 7 van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB L 95, blz. 29) juncto de artikelen 1 en 2 van richtlijn 2009/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 betreffende het doen staken van inbreuken in het raam van de bescherming van de consumentenbelangen (PB L 110, blz. 30), worden aangemerkt als een onrechtmatige handeling die in het licht van het nationale recht een praktijk vormt die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten en om die reden de oplegging van een geldboete in een nationale bestuursrechtelijke procedure rechtvaardigt, wanneer die bedingen worden gebruikt door een ondernemer die geen partij was in de procedure die leidde tot de inschrijving ervan in het register van ontoelaatbare bedingen in algemene voorwaarden?

2) Is in het licht van artikel 267, derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie de rechterlijke instantie in tweede aanleg, tegen de beslissing in hoger beroep waarvan overeenkomstig het Poolse wetboek van burgerlijke rechtsvordering beroep in cassatie openstaat, een rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, of is de Sąd Najwyższy (hoogste gerechtshof), die op het beroep in cassatie dient te beslissen, als zodanig aan te merken?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, met name artikel 267, derde alinea

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, met name de artikelen 6 en 7

Richtlijn 2009/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 betreffende het doen staken van inbreuken in het raam van de bescherming van de consumentenbelangen, met name de artikelen 1 en 2

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Wet van 16 februari 2007 betreffende de bescherming van de mededinging en de consumenten), met name de artikelen 24 en 106

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Wetboek van burgerlijke rechtsvordering van 17 november 1964), met name de artikelen 398¹, 398², 398³, 398⁹, 479³⁸, 479⁴², 479⁴³ en 479⁴⁵

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 Verzoekster in de onderhavige zaak, het reisbureau „Partner” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa („Partner” vennootschap met beperkte aansprakelijkheid & co., commanditaire vennootschap naar Pools recht) met zetel te Dąbrowa Górnicza, is de rechtsopvolgster van HK Zakład Usługowo Handlowy „Partner“ sp. z o.o. (HK dienstverlenend en handelsbedrijf „Partner”, vennootschap met beperkte aansprakelijkheid naar Pools recht) met zetel te Dąbrowa Górnicza (hierna: „HK”) en oefent evenals haar rechtsvoorgangster een economische activiteit uit op onder meer het gebied van toeristische diensten.
- 2 De procedure bij de verwijzende rechter is het gevolg van een bij de Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (rechter voor mededingings- en consumentenbescherming) ingesteld beroep van HK tegen het besluit van de Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (voorzitter van de autoriteit voor mededingings- en consumentenbescherming; hierna: „Prezes”) van 22 november 2011, waarbij de Prezes een handeling van verzoeksters rechtsvoorgangster, namelijk het gebruik van bedingen in algemene voorwaarden die zijn ingeschreven in het register van ontoelaatbare bedingen in algemene voorwaarden als bedoeld in artikel 479⁴⁵ van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering van 17 november 1964 (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego; hierna: „wetboek BRV”), heeft aangemerkt als een praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten in de zin van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet betreffende de bescherming van de mededinging en de consumenten van 16 februari 2007 (Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów; hierna: „wet BMC”). Om die reden werd overeenkomstig artikel 106, lid 1, punt 4, van de wet BMC een geldboete van 27 127 PLN opgelegd.
- 3 In het door de Prezes bijgehouden register van ontoelaatbare bedingen komt een inschrijving voor die betrekking heeft op HK. Het ingeschreven beding was echter niet het voorwerp van het besluit van 22 november 2011. Het besluit van de Prezes betreft het gebruik door verzoekster van contractuele bedingen waarvan het gebruik haar niet eerder in het kader van de zogenaamde abstracte toetsing werd verboden en die niet met betrekking tot verzoekster overeenkomstig artikel 479⁴⁵, § 2, van het wetboek BRV werden ingeschreven in het register van ontoelaatbare bedingen. Volgens de Prezes komen de door verzoekster gebruikte bedingen echter overeen met andere bedingen die in het register van ontoelaatbare bedingen werden ingeschreven op basis van een abstracte toetsing die met betrekking tot andere ondernemers werd verricht. De Prezes ging ervan uit dat de bedingen die HK in haar algemene voorwaarden gebruikte, overeenkwamen met bedingen die ontoelaatbaar werden verklaard in procedures tegen andere ondernemers in het kader van de zogenaamde abstracte toetsing, in welke procedures HK geen partij was, en die in het register van ontoelaatbare bedingen werden ingeschreven. Op basis daarvan stelde hij vast dat HK er een praktijk op na hield die inbreuk maakte

op de collectieve belangen van consumenten in de zin van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC, en legde hij daarvoor een geldboete op overeenkomstig artikel 106, lid 1, punt 4, van die wet.

- 4 In haar beroep tegen het besluit van de Prezes verzocht verzoeksters rechtsvoorgangster het besluit te vernietigen, subsidiair het besluit te wijzigen door vast te stellen dat haar handelingen geen inbreuk maakten op de collectieve belangen van consumenten, of het besluit te wijzigen wat de oplegging van de geldboete betreft. Zij betwistte met name dat de door haar gebruikte bedingen in algemene voorwaarden overeenkwamen met de bedingen in het register.
- 5 Bij vonnis van 19 november 2013 verwierp de Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (regionale rechterlijke instantie te Warschau – rechter voor mededingings- en consumentenbescherming) het door verzoekster tegen het besluit van de Prezes van 22 november 2011 ingestelde beroep. In de motivering van het vonnis onderschreef de regionale rechterlijke instantie ten volle de opvatting van de Prezes inzake de uitgebreide werking van de inschrijving in het register van ontoelaatbare bedingen. De rechter nam aan dat de bedingen in de door (de rechtsvoorgangster van) verzoekster gehanteerde algemene voorwaarden overeenkwamen met andere ontoelaatbare bedingen die met betrekking tot andere ondernemers in het register werden ingeschreven.
- 6 Verzoekster heeft tegen het vonnis van de Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów bij de verwijzende rechter hoger beroep ingesteld, het vonnis in zijn geheel bestreden en verzocht het vonnis aldus te hervormen dat het beroep gegrond wordt verklaard en het besluit van de Prezes van 22 november 2011 wordt vernietigd, subsidiair het vonnis te vernietigen en de zaak terug te verwijzen naar de rechter in eerste aanleg.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 7 Verzoekster in het hoofdgeding betwist met name dat de bedingen die zij in algemene voorwaarden gebruikt, overeenkomen met de in het register ingeschreven bedingen.
- 8 Onder verwijzing naar de rechtspraak van de nationale rechterlijke instanties stelt de Prezes zich op het standpunt dat het gebruik in algemene voorwaarden van bedingen die in het register zijn ingeschreven, kan worden aangemerkt als een praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten, ongeacht of de inschrijving betrekking heeft op de ondernemer tegen wie de procedure wordt gevoerd dan wel een andere ondernemer betreft. Voor het oordeel dat een bepaald beding als een in het register van ontoelaatbare bedingen ingeschreven ontoelaatbaar beding dient te worden aangemerkt, volstaat de vaststelling dat het beding dezelfde strekking heeft als een eerder in het register ingeschreven beding, zonder dat de bewoordingen van vergelijkbare bedingen moeten overeenstemmen. Of beide bedingen overeenkomen, moet worden beoordeeld in het licht van het

oogmerk, het doel dat met het betrokken beding wordt nagestreefd. Als het doel van het litigieuze beding met het doel van het ontoelaatbaar geachte beding overeenstemt, kunnen beide bedingen als identiek worden aangemerkt.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

A. Eerste vraag

1. Bepalend voor de beantwoording van deze vraag is de uitlegging van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC. Indien namelijk overeenkomstig het betoog van de Prezes wordt aangenomen dat er ook dan sprake is van een verboden praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten in de zin van die bepaling wanneer algemene voorwaarden worden gehanteerd die met betrekking tot een andere ondernemer in het register van ontoelaatbare bedingen zijn ingeschreven, zou in deze zaak moeten worden onderzocht of de betreffende bedingen in de algemene voorwaarden van (de rechtsvoorgangster van) verzoekster overeenkomen met de bedingen in het register van ontoelaatbare bedingen. Het onderhavige geding zou dan betrekking hebben op de daadwerkelijke overeenstemming van de bedingen in de onderscheiden algemene voorwaarden die door verschillende ondernemers worden gehanteerd. De beoordeling van de vergeleken bedingen in de onderscheiden algemene voorwaarden en de vaststelling van de overeenkomst tussen die bedingen is een afzonderlijke kwestie die behoort tot de taken van de nationale rechter en waarover in het individuele geval dient te worden beslist. Deze kwestie maakt geen deel uit van de rechtsvraag. Indien echter wordt aangenomen dat de adressaat van het verbod om een beding in algemene voorwaarden te gebruiken dat in het register van ontoelaatbare bedingen is ingeschreven (artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC), alleen de ondernemer is die partij was in de procedure die tot die inschrijving leidde, zou het door de Prezes in de onderhavige zaak genomen besluit als onjuist moeten worden aangemerkt en zou het hoger beroep moeten worden toegewezen, alsook verzoeksters beroep gegrond moeten worden verklaard, zonder dat de eventuele overeenkomst tussen de betrokken bedingen dient te worden onderzocht. Artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC moet daarbij worden uitgelegd in het licht van artikel 479⁴³ van het wetboek BRV, volgens hetwelk een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak waarbij een bepaald beding in algemene voorwaarden ontoelaatbaar wordt verklaard en het gebruik ervan wordt verboden, een werking erga omnes heeft vanaf het tijdstip waarop dat beding in het register wordt ingeschreven. Hoewel de kwestie van de uitlegging van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC in het in casu door verzoekster ingestelde hoger beroep niet rechtstreeks aan de orde wordt gesteld, is de appelrechter volgens de in het nationale recht op het hoger beroep toepasselijke beginselen niet gebonden aan de materieelrechtelijke grieven. Ongeacht het standpunt van de partijen en hun grieven is de appelrechter verplicht om de relevante bepalingen van het materële recht toe te passen en daarbij eventuele

onjuiste rechtsopvattingen van de rechter in eerste aanleg te verhelpen, ongeacht of deze in hoger beroep zijn aangevoerd.

2. De uitlegging van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC en artikel 479⁴³, § 2, van het wetboek BRV is zowel in de nationale rechtspraak als in de rechtsleer omstreden. Principieel worden daarbij twee tegenovergestelde standpunten verdedigd. Volgens de eerste opvatting, die ook de Prezes in de onderhavige zaak verdedigt, hebben de ontoelaatbaarverklaring van een bepaald beding en de inschrijving ervan in het register tot gevolg dat het gebruik van dat beding in het rechtsverkeer verboden en onrechtmatig is voor alle ondernemers en jegens alle contractanten die partij zijn bij een rechtsverhouding van het desbetreffende type. Volgens de bewoordingen van artikel 479⁴³, § 2, van het wetboek BRV werkt de inschrijving in het register erga omnes, zodat het verbod om het ontoelaatbaar verklaarde beding te gebruiken niet slechts het concrete beding van de aangeklaagde ondernemer betreft, maar tevens geldt voor soortgelijke bedingen in andere algemene voorwaarden van de aangeklaagde ondernemer en van andere ondernemers. Dientengevolge kan het gebruik in het handelsverkeer van algemene voorwaarden die inhoudelijk identiek zijn of overeenstemmen met voorwaarden die bij een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak ontoelaatbaar zijn verklaard en zijn ingeschreven in het register als bedoeld in artikel 479⁴⁵, § 2, van het wetboek BRV, worden aangemerkt als een praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten in de zin van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC wanneer die algemene voorwaarden worden gehanteerd door een andere ondernemer, die geen partij was in de procedure die de ontoelaatbaarverklaring van de betrokken algemene voorwaarde betrof. Dit standpunt komt voor in enkele beslissingen van de Sąd Najwyższy (hoogste gerechtshof). Volgens de tweede opvatting is de werking van de rechterlijke uitspraak waarbij bepaalde algemene voorwaarden ontoelaatbaar worden verklaard en de toepassing ervan wordt verboden, daarentegen beperkt tot de concrete voorwaarden die de aangeklaagde ondernemer hanteert en eventueel tot soortgelijke voorwaarden van dezelfde ondernemer. De ruime rechtswerking als bedoeld in artikel 479⁴³, § 2, van het wetboek BRV ziet dus niet op andere ondernemers die geen partij waren in de procedure die heeft geleid tot de inschrijving in het register en die in hun algemene voorwaarden identieke of soortgelijke contractuele bedingen gebruiken. Bijgevolg kan het verdere gebruik van een beding dat inhoudelijk overeenstemt met het beding dat in het register is ingeschreven in het licht van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC alleen worden aangemerkt als een praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten voor zover dat beding juist door de ondernemer die partij was in de procedure die tot de inschrijving leidde, wordt gebruikt. Dit standpunt wordt verdedigd in een reeks andere uitspraken van de Sąd Najwyższy.
3. Voor de juiste uitlegging van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC en artikel 479⁴³, § 2, van het wetboek BRV moet rekening worden gehouden met de bepalingen van het Unierecht die aan de nationale regels ten grondslag liggen. De thans in titel VII, afdeling IVb, van het wetboek BRV (artikelen 479³⁶ tot en met

479⁴⁵) geregelde procedure betreffende de ontoelaatbaarverklaring van bedingen in algemene voorwaarden, die de zogenaamde abstracte toetsing van bedingen in algemene voorwaarden behelst, werd in het Poolse recht ingevoerd ter omzetting van richtlijn 93/13. De rechtsfiguur van de praktijken die inbreuk maken op de collectieve belangen van consumenten en de kwalificatie van onder meer in het register van ontoelaatbare bedingen ingeschreven bedingen in algemene voorwaarden als dergelijke praktijken (artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC) deden daarentegen in het Poolse recht hun intrede in het kader van de omzetting van richtlijn 98/27, die later werd vervangen door richtlijn 2009/22. Derhalve wenst de nationale rechter te vernemen of de in het verzoek om een prejudiciële beslissing vermelde bepalingen van het Unierecht aldus dienen te worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan het eerste van de bovengenoemde uitleggingsalternatieven, dat een ruimere rechtswerking van een rechterlijke uitspraak – waarbij bedingen in algemene voorwaarden in het kader van de zogenaamde abstracte toetsing ontoelaatbaar werden verklaard en het gebruik ervan werd verboden – zowel in subjectief opzicht (werking van de rechterlijke uitspraak ook ten opzichte van ondernemers die geen partij waren in de procedure betreffende de ontoelaatbaarverklaring van bedingen in algemene voorwaarden) als in objectief opzicht (werking van de rechterlijke uitspraak niet enkel ten aanzien van dezelfde, maar ook ten aanzien van soortgelijke bedingen in algemene voorwaarden) inhoudt en bijgevolg ook een ruimere werkingssfeer van artikel 24, lid 2, punt 1, van de wet BMC.

4. Het Hof van Justitie heeft zich in het arrest *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242) gebogen over de kwestie van de uitgebreide rechtsgevolgen van een rechterlijke uitspraak waarbij een beding in algemene voorwaarden als oneerlijk werd aangemerkt. In deze beslissing heeft het Hof geoordeeld dat de verwezenlijking van de doelstellingen van richtlijn 93/13 vereist dat bedingen in de algemene voorwaarden van consumentenovereenkomsten die in het kader van de zogenaamde abstracte toetsing oneerlijk worden bevonden, noch de consumenten die partij waren in de procedure betreffende de ontoelaatbaarverklaring van het betrokken beding en de staking van het gebruik ervan binden, noch alle andere consumenten die met de desbetreffende verkoper een overeenkomst hebben gesloten waarop dezelfde algemene voorwaarden van toepassing zijn (punt 38). Aldus erkende het Hof de rechtswerking van een rechterlijke uitspraak waarbij het oneerlijke karakter van een beding in algemene voorwaarden werd vastgesteld en het gebruik ervan werd verboden, jegens derden, dat wil zeggen andere consumenten. In dit arrest heeft het Hof evenwel geen standpunt ingenomen over de kwestie die in de onderhavige zaak het voorwerp uitmaakt van het verzoek om een prejudiciële beslissing, dat wil zeggen de rechtswerking van een rechterlijke uitspraak waarbij het oneerlijke karakter van een beding in algemene voorwaarden wordt vastgesteld en het gebruik ervan wordt verboden, ten aanzien van andere ondernemers die in de algemene voorwaarden van hun consumentenovereenkomsten dezelfde bedingen gebruiken. Op die kwestie werd echter ingegaan door advocaat-generaal Trstenjak in haar conclusie in de zaak *Invitel*. De advocaat-generaal nam aan dat de werking *erga omnes* van een in het

kader van de zogenaamde abstracte toetsing gewezen rechterlijke uitspraak zich niet zonder onderscheid uitstrekt tot andere verkopers die een vergelijkbaar beding gebruiken, maar helemaal geen partij waren in het geding dat tot de vaststelling van het oneerlijke karakter van het beding heeft geleid. Volgens de advocaat-generaal zou die oplossing immers het evenredigheidsbeginsel schenden en inbreuk maken op het recht van de ondernemer om te worden gehoord. Derhalve zou een dergelijke oplossing als niet-passend in de zin van artikel 7 van richtlijn 93/13/EG moeten worden aangemerkt (punten 59 en 60) en met zekerheid tevens een schending van het Handvest van de grondrechten opleveren. In zijn arrest van 12 februari 2014 sloot de Sąd Najwyższy zich ten volle aan bij de overwegingen van de advocaat-generaal. Niettemin blijft de kwestie van de rechtswerking zowel in de bestuurspraktijk (autoriteit voor mededingings- en consumentenbescherming) als in de rechtspraak van de gewone rechterlijke instanties en de Sąd Najwyższy omstreden. Volgens de verwijzende rechter is het daarom gerechtvaardigd deze rechtsvraag aan het Hof voor te leggen. Vóór de ruimere rechtswerking van een rechterlijke uitspraak waarbij het oneerlijke karakter van een beding in algemene voorwaarden wordt vastgesteld, ook ten aanzien van andere ondernemers, pleit ongetwijfeld het beginsel van doeltreffendheid van het Unierecht, dat wil zeggen de noodzaak en de verplichting om de doeltreffendheid te waarborgen van de nationale bepalingen ter omzetting van richtlijnen 93/13 en 2009/22. Volgens artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 zijn oneerlijke bedingen in overeenkomsten niet-bindend voor de consument en leggen de lidstaten in hun nationale recht de voorwaarden neer waaronder dat het geval is. Het gevolg dat dergelijke bedingen niet-bindend zijn, dient van rechtswege in te treden, los van voorafgaande gerechtelijke procedures waarin de ondernemer die de algemene voorwaarden heeft gehanteerd of de consument partij waren. Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 legt de lidstaten daarentegen de verplichting op om erop toe te zien dat geschikte en doeltreffende middelen bestaan om een einde te maken aan het gebruik van oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten. Een middel om deze doelstelling te verwezenlijken is de zogenaamde abstracte toetsing, die inhoudt dat het betrokken beding in algemene voorwaarden los van een individuele rechtsverhouding wordt onderzocht. De abstracte toetsing strekt dus niet tot bescherming van de individuele belangen van bepaalde consumenten, maar heeft tot doel de belangen van de consumenten als groep te beschermen. Volgens artikel 7, lid 3, van richtlijn 93/13 kunnen de beroepen die ertoe strekken een einde te maken aan het voortdurende gebruik van oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten afzonderlijk of gezamenlijk worden ingesteld tegen verschillende verkopers in dezelfde economische sector of hun verenigingen die gebruik maken respectievelijk het gebruik aanbevelen van dezelfde of gelijksoortige algemene contractuele bedingen. De bewoordingen van die bepaling kunnen aldus worden begrepen dat de werking van dat beroep zich kan uitstrekken tot andere ondernemers in dezelfde economische sector en ook het gebruik van „dezelfde of gelijksoortige algemene contractuele bedingen” kan omvatten. Voorts dient te worden opgemerkt dat met de inhoud van artikel 7 van richtlijn 93/13, gelezen in

samenhang met de doelstellingen en de bewoordingen van de artikelen 1 en 2 van richtlijn 2009/22, uitvoering wordt gegeven aan de verplichting om doeltreffende sancties, met inbegrip van bestuursrechtelijke sancties, te waarborgen voor handelingen die inbreuk maken op de rechten van consumenten. Door te voorzien in de mogelijkheid dat ter bescherming van de consumentenbelangen de staking van schadelijke praktijken wordt gelast, wilde de Uniewetgever de doeltreffendheid verhogen van het verbod op het gebruik van oneerlijke contractuele bedingen. Een van de grootste risico's die aan het gebruik van ontoelaatbare bedingen in algemene voorwaarden zijn verbonden, is bovendien dat die bedingen gemakkelijk door andere ondernemers kunnen worden verspreid en gebruikt (vermenigvuldigd). De mogelijkheid om de handelwijze van een ondernemer die gebruikmaakt van bedingen in algemene voorwaarden die overeenkomen met bedingen die eerder in het register van ontoelaatbare bedingen werden ingeschreven, aan te merken als een praktijk die inbreuk maakt op de collectieve belangen van consumenten, verhoogt in belangrijke mate de doeltreffendheid van de maatregelen die tegen deze beide feiten (dat wil zeggen ontoelaatbare contractuele bedingen en praktijken die inbreuk maken op de collectieve belangen van consumenten) zijn gericht. De keuze voor deze oplossing maakt het daarenboven mogelijk meerdere andere procedures te vermijden met betrekking tot vergelijkbare bedingen in algemene voorwaarden, die echter door andere ondernemers worden gebruikt, welke procedures in de praktijk telkens zouden worden afgedaan met dezelfde beslissing ten gronde. Ten slotte is de bestuursprocedure betreffende praktijken die inbreuk maken op de collectieve belangen van consumenten, onderworpen aan een rechterlijke toetsing in twee instanties, die wordt verricht door de Sąd Okręgowy – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów als rechter in eerste aanleg en de Sąd Apelacyjny als appelrechter. Daarenboven staat beroep in cassatie open bij de Sąd Najwyższy (479³⁵, § 2, van het wetboek BRV). Daarom lijkt de opvatting verdedigbaar dat het recht van de ondernemer die geen partij was in de procedure van de abstracte toetsing, om te worden gehoord in de gerechtelijke procedure betreffende de praktijken die inbreuk maken op de collectieve belangen van consumenten, gewaarborgd blijft. Die procedure zal evenwel niet tot doel hebben te onderzoeken of een door de ondernemer gebruikt beding in algemene voorwaarden oneerlijk is, maar te onderzoeken of dat beding in algemene voorwaarden overeenkomt met andere bedingen die onherroepelijk als oneerlijk zijn aangemerkt en om die reden werden ingeschreven in het voor dergelijke bedingen bedoelde register.

B. Tweede vraag

1. De tweede vraag betreffende de uitlegging van artikel 267 VWEU zou logischerwijs aan de eerste vraag moeten voorafgaan. De appelrechter twijfelde bij het stellen van de eerste vraag of hij in dit geval als rechter in laatste aanleg optreedt en bijgevolg voldoet aan de verplichtingen die het Unierecht hem oplegt, dan wel of hij als rechterlijke instantie tegen de beslissing waarvan naar Pools recht beroep in cassatie openstaat, slechts de rechten uitoefent die het Verdrag hem toekent. Om redenen van proceseconomie heeft de verwijzende rechter beide

vragen echter gezamenlijk voorgelegd. Voor het geval dat het door het Hof op de eerste vraag verstrekte antwoord hem aanleiding zou geven tot verdere twijfel over de uitlegging van het Unierecht, wenst hij bovendien te vernemen of hij bevoegd is daarover autonoom te oordelen, dan wel of hij verplicht is een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen.

2. De twijfel over de uitlegging van het begrip „rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep” als bedoeld in artikel 267, derde alinea, VWEU is het gevolg van de Poolse civiele procedure. Hij komt hoofdzakelijk voort uit de verschillende opvatting met betrekking tot de kwalificatie van het cassatieberoep als een hoger beroep in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU. Dienaangaande worden in wezen twee verschillende standpunten verdedigd. Volgens de eerste opvatting is in het licht van de Poolse civiele procedure de Sąd Najwyższy de rechterlijke instantie in laatste aanleg als bedoeld in artikel 267, derde alinea, VWEU in procedures waarin tegen de beslissing van de rechter in tweede aanleg beroep in cassatie openstaat (cassatiezaken). In zaken waarin geen beroep in cassatie openstaat, is de rechter in tweede aanleg (regionale rechter of appelrechter) daarentegen krachtens artikel 267, derde alinea, VWEU verplicht een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen, aangezien tegen zijn beslissingen geen beroep in cassatie kan worden ingesteld. Deze opvatting berust op het uitgangspunt dat het in het wetboek BRV geregelde beroep in cassatie voldoet aan de criteria van een „hoger beroep” in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU. Volgens de tweede opvatting is in de civiele procedure de rechterlijke instantie in laatste aanleg in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU daarentegen altijd – zowel in cassatie- als in de overige zaken – de rechter in tweede aanleg, dat wil zeggen de regionale rechter of de appelrechter. Wanneer het beroep in cassatie in de desbetreffende zaak toelaatbaar wordt verklaard, is evenwel ook de Sąd Najwyższy verplicht overeenkomstig artikel 267, derde alinea, VWEU bij het Hof een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen. Volgens deze opvatting zijn er in cassatiezaken dus twee rechters in laatste aanleg – de gewone appelrechter in elke zaak en in voorkomend geval de Sąd Najwyższy in zaken waarin het beroep in cassatie toelaatbaar wordt verklaard. De voorstanders van deze opvatting gaan ervan uit dat het beroep in cassatie, gelet op het beperkte doel en de beperkte strekking ervan, geen „hoger beroep” is in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU. De eerstgenoemde opvatting werd bevestigd in de rechtspraak van de Sąd Najwyższy. In de recente rechtspraak heeft de Sąd Najwyższy echter, onder verwijzing naar de beperking in de vorm van de beoordeling van de toelaatbaarheid (artikel 398⁹ van het wetboek BRV), eveneens een (enigszins alternatieve) uitlegging van artikel 267, derde alinea, VWEU toegestaan, volgens welke in cassatiezaken zowel de rechter in tweede aanleg als – wanneer het beroep in cassatie wordt toegestaan – de Sąd Najwyższy als rechterlijke instantie in laatste aanleg dient te worden aangemerkt.

3. Het begrip „rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep” als bedoeld in artikel 267, derde alinea,

VWEU is ondanks de verwijzing naar het nationale procesrecht een autonoom begrip van het Unierecht. De bindende uitlegging ervan blijft daarom aan het Hof voorbehouden.

4. In het arrest *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:329) heeft het Hof erop gewezen dat beslissingen van een Zweedse appelrechter (*Hovrätt*), die de partijen bij het hoogste gerechtshof (*Högsta Domstol*) kunnen aanvechten, geen beslissingen zijn in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU waartegen volgens het nationale recht geen hoger beroep openstaat. Daaraan wordt met name niet afgedaan door het feit dat aan het onderzoek van het rechtsmiddel door het Zweedse hoogste gerechtshof een preliminaire toetsing van de toelaatbaarheid ervan voorafgaat. Die toetsing vertoont volgens de verwijzende rechter veel gelijkenis met de Poolse preliminaire toetsingsprocedure, die aan de toelating van een beroep in cassatie voorafgaat. In het arrest *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723) heeft het Hof dan weer aangenomen dat het beroep in cassatie tegen in tweede aanleg gewezen definitieve beslissingen een hoger beroep is in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU. Volgens het Hof is het voor de kwalificatie van de in het nationale (in casu Hongaarse) recht geregelde cassatieprocedure niet van belang dat de instelling van het beroep in cassatie de tenuitvoerlegging van een definitieve rechterlijke uitspraak niet schorst en dat het om een buitengewoon rechtsmiddel van overwegend publiekrechtelijke aard gaat (het heeft voornamelijk de eenvormigheid van de rechtspraak tot doel), wat meebrengt dat de partijen slechts in beperkte mate cassatiemiddelen kunnen aanvoeren (uitsluitend middelen die schendingen van het recht betreffen). Ook in dat opzicht vertoont het beroep in cassatie naar Pools recht gelijkenis met de vergelijkbare rechtsfiguur in het Hongaarse recht.
- 9 Volgens de verwijzende rechter leidt een analyse van de aangehaalde beslissingen van het Hof tot de slotsom dat het in het Poolse wetboek BVR geregelde beroep in cassatie – dat een geformaliseerd buitengewoon rechtsmiddel is, hoofdzakelijk het openbaar belang dient, geen betrekking heeft op de feitelijke vaststellingen of de waardering van het bewijs, en slechts „in beperkte mate, op specifieke gronden openstaat” – als een hoger beroep in de zin van artikel 267, derde alinea, VWEU kan worden aangemerkt. Beklemtoond dient te worden dat iedere schending van het Unierecht in het licht van artikel 398³, § 1, van het wetboek BRV (schending van het materiële recht door onjuiste uitlegging of toepassing ervan respectievelijk schending van procesrechtelijke voorschriften die een aanzienlijke invloed kon hebben op de uitkomst van het geding) een cassatiegrond vormt. Noch het bestaan van een procedure waarin vooraf wordt onderzocht of cassatiegronden aanwezig zijn (zogenaamde „preliminaire toetsing”), noch de publiekrechtelijke aard van dit rechtsmiddel vormt een argument tegen deze uitlegging. Deze gevolgtrekkingen vloeien volgens de verwijzende rechter voort uit de aangehaalde beslissingen van het Hof in de zaken *Lyckeskog* en *Cartesio*.